

1) Jednou z funkcí ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod.

2) V posuzované věci jsou soudy povinny interpretovat jednotlivá ustanovení občanského soudního řádu v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod.

3) Změna právního náhledu odvolacího soudu nevedoucí ke změně prvostupňového rozhodnutí by měla vést ke kasačnímu rozhodnutí odvolacího soudu. Ústavní soud shledal, že rozhodnutím odvolacího soudu došlo v projednávaném případě k porušení ustanovení § 219 o.s.ř. a ve svém důsledku též k porušení základního práva plynoucího z čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny (právo na spravedlivý proces). Z hlediska ústavněprávního se tím účastníkům otevírá možnost uplatnění práva vyjádřit se k němu, případně i předložit nové důkazy, které z pohledu dosavadního nebyly relevantní.

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR [II. ÚS 349/05, ze dne 19. dubna 2007]

Z odůvodnění:

Včas podanou ústavní stížností, která i v ostatním splňovala podmínky, stanovené zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení shora označených rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně, a to s odkazem na údajné porušení čl. 37 a 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Ústavní soud si k projednání a rozhodnutí věci vyžádal spis Krajského

soudu v Brně, sp. zn. 31 Cm 269/99, z něhož zjistil následující:

Okresní soud ve Vyškově rozsudkem ze dne 27. 3. 1996, čj. 6 C 602/95-53, uložil stěžovateli, coby žalovanému (dále též „žalovaný“), zaplatit žalobci, Z. P., (dále též „žalovaný“) částku 245.186,50 Kč s 18% úrokem z prodlení od 7. 7. 1995 do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci rozsudku. Ve zbývající části, jíž se žalobce domáhal, aby žalovaný byl uznán povinným k zaplacení částky 245.186,50 Kč (žaloba zněla celkově na částku 490.373,- Kč), byla žaloba zamítnuta. Soud zjistil, že žalobce

uzavřel dne 26. 2. 1992 s Českou spořitelnou, a.s., okresní pobočkou ve Vyškově (dále jen „Česká spořitelna“), smlouvu o úvěru ve výši 950.000,- Kč na zásoby zboží benzínové čerpací stanice. Tato smlouva byla zajištěna jednak zástavou nemovitosti – benzínovou čerpací stanicí Bučovice v hodnotě 1.668.200,70 Kč – na základě zástavní smlouvy z téhož dne, uzavřené mezi Českou spořitelnou a žalobcem, a jednak prohlášením žalobce o ručitelském závazku, podepsaným 26. 2. 1992. Soud dále zjistil, že žalobce a žalovaný uzavřeli dne 1. 1. 1992 smlouvu o sdružení, jejímž předmětem byla vzájemná spolupráce společníků v oblastech činnosti, jež je jim povolena živnostenským úřadem. Dne 23. 2. 1994 uzavřeli žalobce a žalovaný smlouvu o zániku sdružení a podepsali též dodatek k této smlouvě, na základě něhož, pokud jde o shora uvedený úvěr poskytnutý žalovanému, budou usilovat o jeho převod v zůstatkové hodnotě přibližně 475.000,- Kč na žalobce, příp. o jeho neprovedenou úhradu tak, aby byl zajištěn souhlas s jeho použitím a zástavním právem České spořitelny. Dne 19. 5. 1995 plnil žalobce České spořitelně částku 490.373,- Kč. V žalobě pak tvrdil, že tím, že uhradil dluh žalovaného vůči České spořitelně, vznikl žalovanému v této výši neoprávněný majetkový prospěch. Soud rozhodl výše uvedeným způsobem, neboť závazek z úvěru vznikl za trvání sdružení, odpovídá za něj i žalobce

a podíly obou účastníků jsou stejné, neboť nedošlo k jednoznačné dohodě, jak vypořádat nesplacenou část úvěru. Žaloba tedy byla důvodná jen z poloviny. V projednávaném případě nešlo o bezdůvodné obohacení, jak se žalobce domáhal.

Krajský soud v Brně usnesením ze dne 5. 3. 1999, čj. 28 Co 362/96-82, rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku, jímž byla žalovanému uložena povinnost zaplatit částku 245.186,50 s 18% úrokem z prodlení a ve výrocích o nákladech řízení zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně. V odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že řízení mělo být vedeno o skutku, vymezeném tvrzením žalobce, k čemuž mělo být též vedeno dokazování. Dle názoru odvolacího soudu soud prvního stupně vedl dokazování k obraně žalovaného. Z provedených důkazů měl soud prvního stupně dovodit závěr o úspěšnosti obrany žalovaného a rozhodnout o důvodnosti žaloby. Rozhodl však o jiném nároku, než který uplatnil žalobce. Odvoláním nenapadený výrok, jímž byla žaloba částečně zamítnuta, nabyl právní moci.

Okresní soud ve Vyškově usnesením ze dne 31. 5. 1999, čj. 6 C 602/95-110, vyslovil svou věcnou nepřislusnost s tím, že po právní moci tohoto rozhodnutí bude věc postoupena Krajskému obchodnímu soudu v Brně jako soudu věcně příslušnému.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 18. 12. 2001, čj. 31 Cm 269/99-130,

uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku 245.186,50 Kč s 18% úrokem od 7. 7. 1995 do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku. Dále mu uložil zaplatit náklady řízení. Soud dospěl k závěru, že smlouva o sdružení mezi účastníky je absolutně neplatná pro neurčitost vymezení účelu sdružení. Nárok žalobce na zaplacení požadované částky vznikl v souvislosti s jeho ručením za poskytnutý úvěr. Poté, co jako ručitel uspokojil Českou spořitelnu za vlastního dlužníka, nabyl práv věřitele vůči žalovanému jako dlužníku.

Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 24. 2. 2004, čj. 8 Cmo 138/2002-154, rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil, změnil výrok o nákladech řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu a ve výroku o náhradě nákladů řízení státu rozsudek soudu prvního stupně zrušil a v tomto rozsahu mu věc vrátil k dalšímu řízení. Podle odůvodnění tohoto rozhodnutí zastává vrchní soud odlišný právní názor na platnost smlouvy o sdružení, neboť se na rozdíl od soudu krajského domnívá, že účel sdružení (spolupráce v oblastech činnosti, které jsou povoleny účastníkům smlouvy živnostenským úřadem), je dostatečně určitý. Dále uvádí, že finanční prostředky získané ze smlouvy o úvěru se staly součástí „majetku z výkonu společné činnosti“ a měly být po zániku sdružení vypořádány. Soud má za to, že se účastníci dohodli na

zániku sdružení a vypořádali majetek (jeho část), získaný v době společné činnosti. Součástí dohody však nebyl nedoplatek předmětného úvěru. O způsobu jeho vypořádání se účastníci nedohodli, podle § 841 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „o.z.“), se proto tento „majetek“ dělí rovný dílem. Ačkoliv tedy odvolací soud posoudil věc právně odlišně, nic to nemění na věcné správnosti prvostupňového rozhodnutí. Dodal, že na základě skutkových tvrzení v žalobě a skutečností, vyšších najevo za řízení, lze žádané plnění přiznat i z jiného právního důvodu.

Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 30. 3. 2005, čj. 29 Odo 682/2004-169, dovolání jako nepřípustné mj. s odkazem na ustanovení § 237 odst. 1 písm.c) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o.s.ř.“), odmítl.

Stěžovatel napadá rozsudky Krajského soudu v Brně ze dne 18. 12. 2001, čj. 31 Cm 269/99-130, a Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 2. 2004, čj. 8 Cmo 138/2002-154, v projednávané ústavní stížnosti. Krajský soud dle jeho názoru ignoroval předchozí řízení ve věci, zejména názor, že bylo rozhodováno o jiném nároku, než který byl uplatněn, přičemž žalobce v řízení ne učinil žádný jiný návrh než ten, který byl vymezen v původní žalobě. Nezabýval se rovněž některými důkazy, které stěžovatel dále specifikuje. Tvrdí, že závazek žalobce uhradit nedoplatek úvěru byl zohledněn při stanovení vyššího podílu žalobce na

aktivech sdružení. Byla tak porušena rovnost podílů při majetkovém vypořádání, neboť žalobce obdržel víc než žalovaný. Žalobci bylo přiznáno víc, než mu po právu náleželo. Soudy nerespektovaly ustanovení § 835 a § 841 o.z. Pochybení spatřuje rovněž v tom, že i když odvolací soud dospěl k odlišnému právnímu názoru na projednávanou věc, a smlouvu sdružení mezi účastníky považoval na rozdíl od soudu prvního stupně za platnou, jeho rozhodnutí potvrdil. Účastníci přitom nebyli slyšeni k tomu, jak chápali dohodu o zániku sdružení z 23. 2. 1994, a stěžovateli nebyl dán prostor pro obhajobu, v rámci níž by jistě prokázal, že nedoplatek úvěru byl předmětem vypořádání mezi žalobcem a žalovaným, na základě něhož měl tento závazek uhradit žalobce. Postupem odvolacího soudu mu byla odňata možnost vyjádřit se k názoru odvolacího soudu a upřena mu možnost obhajoby. Stěžovatel z uvedeného dovozuje, že došlo především k porušení principu rovnosti a práva na spravedlivý proces. Vedle toho dále tvrdí, že bylo porušeno též jeho právo na projednání věci bez průtahů.

Podáním ze dne 11. 12. 2006 stěžovatel rozšířil svůj návrh tak, že kromě již napadených rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně napadá i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2004, čj. 29 Odo 682/2004-169.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu,

vyzval Ústavní soud účastníky řízení, Krajský soud v Brně, Vrchní soud v Olomouci a Nejvyšší soud ČR, a vedlejšího účastníka řízení, Z. P., aby se k projednávané ústavní stížnosti a jejímu doplnění vyjádřili.

Krajský soud v Brně ve svém vyjádření uvádí, že napadenými rozhodnutími nedošlo k zásahu do ústavně garantovaných práv a svobod stěžovatele. Soud postupoval podle občanského soudního řádu a není si vědom porušení rovnosti účastníků řízení.

Vrchní soud v Olomouci taktéž tvrdí, že dle jeho přesvědčení k porušení ústavně garantovaných práv stěžovatele nedošlo. Námitky stěžovatele, obsažené v projednávané ústavní stížnosti odmítá. Uvádí mimo jiné, že odlišné právní posouzení platnosti smlouvy o sdružení odvolacím soudem nemělo dopad na správnost rozhodnutí soudu prvního stupně, pouze na důvody, v nichž shledal důvodnost uplatněného nároku. Proto nebyl na místě jiný postup, než dle § 219 o.s.ř. Nedůvodnou je i námitka, dle níž soud nedal stěžovateli prostor pro obhajobu, s ohledem na to, že odvolací řízení ovládá princip neúplné apelace, a stěžovatel tudíž nemohl uplatnit nové důkazy k prokázání svých tvrzení.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření zcela odkázal na své rozhodnutí v projednávané věci, sdělil, že souhlasí s upuštěním od ústního jednání a navrhl, aby byla ústavní stížnost jako nedůvodná zamítnuta

(resp. jako zjevně neopodstatněná zamítnuta).

Vedlejší účastník považuje, dle svého vyjádření, ústavní stížnost za nedůvodnou. Stěžovatel pouze zpochybňuje právní závěry odvolacího soudu a brojí proti hodnocení, ale jeho námitky nespovídají o porušení jakéhokoli základního práva nebo svobody stěžovatele.

Na shora uvedená vyjádření reagoval replikou stěžovatel. Na svých námitkách setrvává a detailněji je rozvádí.

Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou v projednávaném případě naplněny formální předpoklady pro meritorní přezkum ústavní stížnosti. Ta směřuje proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci jako celku, i když tímto rozhodnutím byl rozsudek soudu prvního stupně ve výroku III. o náhradě nákladů řízení státu zrušen a věc byla v tomto rozsahu uvedenému soudu vrácena. V této části nejde o věc pravomocně skončenou, neboť řízení o ní dále probíhá. Za dané situace je tak nutno v této části považovat ústavní stížnost za nepřipustnou pro nevyčerpání všech procesních prostředků, které stěžovateli zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 43 odst. 1 písm. e) a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Pokud jde o zbývající část napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, Ústavní soud považuje ústavní stížnost za důvodnou. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňu-

je, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Za podmínky, že soudy postupují v souladu s ústavním pořádkem, na sebe nemůže atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy ČR). Tato podmínka však v daném případě plně respektována, nebyla a proto má zásah Ústavního soudu v podobě zrušení napadených rozhodnutí opodstatnění.

Za zásadní z pohledu ústavnosti lze označit námitku, že k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele došlo postupem odvolacího soudu, který ačkoliv dospěl k odlišnému právnímu názoru než soud prvního stupně, napadené rozhodnutí potvrdil. Stěžovateli tak upřel právo se k jeho názoru vyjádřit, neboť v řízení před soudem prvního stupně nebyl argument nevypořádání závazku vznesen. Stěžovatel měl možnost sjednání nápravy pouze v rámci mimořádných opravných prostředků. Jeho dovolání však bylo odmítnuto. Jinými slovy, klíčovou otázkou je, zda postupem odvolacího soudu nedošlo k porušení zásady dvojinstančnosti řízení.

K této problematice se Ústavní soud opakovaně vyjadřoval. Ve svém nálezu ze dne 21. 1. 1999, sp. zn. III. ÚS 257/98 (a obdobně např. v nálezu ze dne 15. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99) uvádí: „Jednou z funkcí ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařo-

vání“ celým právním řádem. Smysl ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod“.

V posuzované věci to znamená povinnost soudů interpretovat jednotlivá ustanovení o. s. ř. v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod.

Dle § 221 odst. 1 o. s. ř. nejsou-li podmínky ani pro potvrzení ani pro změnu rozhodnutí, odvolací soud je zruší. Odvolací soud dle § 219 o. s. ř. rozhodnutí potvrdí, je-li věcně správné. Věcnou správností se přitom rozumí správnost skutkových zjištění a správnost právního posouzení (viz J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání, Praha 1996, s. 583). Změna právního názoru, jež ale změnu rozhodnutí soudu prvního stupně neopodstatňuje (§ 220 o.s.ř.), je tudíž důvodem kasačního rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž z hlediska ústavněprávního se tím účastníkům otevírá možnost uplatnění práva vyjádřit se k němu, případně i předložit nové důkazy, které

z pohledu dosavadního nebyly relevantní.“

Nutno konstatovat, že i v projednávaném případě nastala obdobná situace, na niž dopadal právě citovaný nálezný (který byl též vydán v řízení, v němž odvolací soud jako věcně správně potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, ačkoli zastával na projednávanou věc jiný právní názor). Odvolací soud v projednávaném případě založil své rozhodnutí na zcela jiném právním posouzení. Na rozdíl od soudu prvního stupně, který nárok žalobce posuzoval jako regresní postih ručitele, odvolací soud posuzoval důvodnost jeho nároku v souvislosti se zánikem sdružení, které účastníci vytvořili. Již tato skutečnost je ve světle shora citovaného nálezu s to zasáhnout do ústavně garantovaných práv stěžovatele, neboť změna právního názoru nevedoucí ke změně prvostupňového rozhodnutí by měla vést ke kasačnímu rozhodnutí odvolacího soudu.

Ústavní soud zohlednil i další okolnosti projednávané věci. Odvolací soud ve svém rozhodnutí vychází především z následujících důkazů – ze smlouvy o sdružení, uzavřené mezi účastníky, a dohody o zániku tohoto sdružení. Oba důkazy byly provedeny již v řízení před soudem prvního stupně a odvolacím soudem byly zopakovány. Právní názor odvolacího soudu na ně však byl opačný oproti názoru soudu prvního stupně. Prvou ze smluv – o sdružení - odvolací soud

posoudil jako platnou, zatímco soud prvního stupně ji, jakožto absolutně neplatnou, z hlediska jejího obsahu v zásadě pominul. Druhý z důkazů, dohodu o zániku sdružení, soud prvního stupně v podstatě při svém rozhodování nereflektoval, neboť zjevně nebyla z hlediska jeho právního posouzení relevantní. Naopak z pohledu odvolacího soudu byla důkazem rozhodujícím, na základě něhož pak dospěl k výslednému právnímu závěru o nároku žalobce. V důsledku uvedeného se však skutečnosti, týkající se zániku sdružení a vypořádání majetku z výkonu společné činnosti, a jejich právní hodnocení staly předmětem pouze jednoho stupně soudního řízení, totiž řízení odvolacího. Takovým postupem došlo k porušení zásady dvojinstančnosti. Napadené rozhodnutí bylo pro stěžovatele rozhodnutím překvapivým, rozhodnutím, proti němuž se v řízení nemohl jakkoli bránit.

Ústavní soud tedy shledal, že rozhodnutím odvolacího soudu došlo v projednávaném případě k porušení ustanovení § 219 o.s.ř. a ve svém důsledku též k porušení základního práva stěžovatele, plynoucího z čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Námítku stran průtahů v řízení neshledal Ústavní soud důvodnou. Ústavní stížnost musí směřovat proti aktuálnímu a trvajícím zásahům veřejné moci. Projednávaná ústavní stížnost však směřuje proti napadenému rozhodnutí obecného soudu,

nikoli proti „jinému zásahu“ orgánu veřejné moci ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Za situace, kdy se stěžovatel domáhá zrušení napadených rozhodnutí [§ 82 odst. 3 písm. a) cit. zákona], pak již z logiky věci nemůže Ústavní soud ústavní stížnosti vyhovět s poukazem na to, že shledal existenci „jiného zásahu“ (tzn. průtahů) ze strany obecného soudu. V případě „jiného zásahu“ orgánu veřejné moci, než je rozhodnutí, je totiž Ústavní soud oprávněn (pouze) zakázat orgánu veřejné moci, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikázal mu, aby, pokud to je možné, obnovil stav před porušením [§ 82 odst. 3 písm. a) cit. zákona]. V souzené věci však tento typ výroku zjevně nepřipadá v úvahu, jelikož obecný soud již v dané věci rozhodl a ostatně ani stěžovatel v petitu ústavní stížnosti nenavrhuje jiný typ výroku než kasaci napadeného rozhodnutí. Ústavní soud proto posoudil námitku na průtahy v řízení jako zjevně neopodstatněnou (srov. též usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 428/01).

K dalším námitkám stěžovatele je vzhledem k výše uvedenému předčasné se vyjadřovat. Ústavní soud po provedeném řízení, bez nařízení ústavního jednání, se souhlasem účastníků (§ 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu), napadený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. 8 Cmo 138/2002, ve výročí

sub. I a II zrušil, jimiž došlo k porušení ústavních práv stěžovatele, zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zák. o Ústavním soudu]. Ve zbývající části pak ústavní stížnost odmítl, a to jednak v části, směřující proti výroku sub III rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. 8 Cmo138/2002, a výroku sub III rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 31 Cm 269/99, jako nepřipustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, a v části, směřující proti výrokům I a II rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 31 Cm

269/99, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 682/2004, jako zjevně neopodstatněnou dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Pokud jde o posledně uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu, Ústavní soud má za to, že jde o povahou deklaratorní rozhodnutí, které po zrušení příslušné části rozhodnutí odvolacího soudu ztrácí svou účinnost, aniž by muselo být formálně zrušeno.

zdroj: www.judikatura.cz

Připravila: Jana Kvasničková

